

بسم اللہ الرحمن الرحیم

مجالس حسینہ

گوں مہ اہام حسین علیہ السلام

میرزا محمد رفیع طباطبائی
«نظام العلماء»

تعلیقہ و تحشیہ
احمد دنیانور

نظام العلماء، محمدرفیع بن علی اصغر، ۱۲۵۰ - ۱۳۲۶ ق.

عنوان و نام پدیدآور: مجالس حسینیہ / محمدرفیع طباطبائی «نظام العلماء»: تعلیقہ و تحشیہ احمد دنیانور.

مشخصات نشر: تهران: ناینگار، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاہری: ۳۲۰ ص.

شابک: ۹۰۰۰۰ ریال 978-600-93106-4-7

ضیعت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامہ: ص. ۳۱۷ - ۳۲۰.

یادداشت: نمایہ.

موضوع: حسین بن علی (ع)، امام سوم، ۴ - ۶۱ ق -- سوگواری‌ها

موضوع: واقف کریم، ۶۱ ق.

موضوع: عاشورا

شناسه افزوده: دنیانور، احمد

رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ ۶۳۳ ۱۷۵ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۳۴

شماره کتابشناسی ملی: ۲۶۹۹۹۹۳

مجالس حسینیہ

«سوگنامہ امام حسین علیہ السلام»

میرزا محمدرفیع طباطبائی «نظام العلماء»

تعلیقہ و تحشیہ: احمد دنیانور

از انتشارات مؤسسہ پژوهشی فرهنگ و دانش

طرح روی جلد: مجتبی سحرخیز پور شیرازی

ناشر و صفحہ آرا: ناینگار ۶۶۴۰۳۱۱۱

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: رامتین

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۱۰۶-۴-۷

چاپ اول: بہار ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخہ

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

تلفن: ۰۲۱-۸۸۳۲۰۰۵۱

- طلیعه نام امام حسین (ع) آتقدربی بدیل و درخشان است که بانور خود جهانی را روشن نموده و هر احساسی در دیای بی کران مکتبش معنویت جاویدان و مدالی است بر افتخار هم در این دنیا و هم در روز شرفیابی به محضر آفریدگار.
- و از آنجائی که امیدوارم این اثر معنوی، مشعلی باشد در روز موعود، لذا هدیه می کنم:
- به مادر عزیزم که از سالادیه دهرای مرضیه (ع) است و آغوش او، اولین مکتب و آموزگاه حسین شناسی، او که راه حسین (ع) و اولاد او را بر من نشان داد.
- به پدر بزرگوارم که شصت سال است ضرب پای برهنه و زنجیرش، هنوز میانداری بزرگترین دسته های عزای امام حسین (ع) را بهم می سازد.
- به همسر مهربانم که در آغوش مادر و مادر بزرگی نمونه مکتب حسین را آموخت و خانه را به زیور نام حضرتش آراست.
- و به دختران نازنینم که با اشک مجالس حسینی، حیا و غیرت را زینت صورت خود قرار دادند.

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۵	روزشمار قیام کربلا
۱۷	مجالس حسیه
۲۱	مجلس اول
۲۴	مجلس دوم
۳۳	مجلس سوم
۳۶	مجلس چهارم
۵۰	مجلس پنجم
۶۳	مجلس ششم
۷۰	مجلس هفتم
۸۳	مجلس هشتم
۹۲	مجلس نهم
۱۰۵	مجلس دهم
۱۱۲	مجلس یازدهم
۱۲۲	مجلس دوازدهم
۱۴۶	مجلس سیزدهم
۱۵۰	مجلس چهاردهم

۱۶۵		مجلس پانزدہم
۱۶۸		مجلس شانزدہم
۱۷۲		مجلس ہفدہم
۱۷۶		مجلس ہجدهم
۱۸۰		مجلس نوزدهم
۱۸۷		مجلس یستم
۲۲۱		تعلیقہ و تحشیہ
۲۹۳		فہرست اعلام
۳۱۷		فہرست منابع و مآخذ

مقدمه

دوره خلافت معاویه، زمان به خطر افتادن و در معرض نابودی قرار گرفتن اساس اسلام است. او رسماً به کارگزاران و فرمانداران خود نوشت که بر شیعیان علی سخت گیرند و مجال را بر آنها تنگ سازند. از ناسزاگویی و لعن به امام علی (علیه السلام) هیچ فروگذار نکنند و معاویه و یزید را بستانند.

زمانی که سیدالشهداء (علیه السلام) در سرزمین کربلا، آخرین اتمام حجت‌ها را می‌کرد، از آن قوم سیه‌روی، سبب قتل خود را جویا شد. گفتند: «بغضاً منا لأیک». به خاطر کینه‌ای که از بدرت داریم!!

یزید پس از معاویه بر تخت حکومت اسلامی تکیه زد و خود را امیرالمؤمنین خواند. و برای این که سلطنت ناحق و ستمگرانه‌اش را تثبیت کند، مصمم شد، برای نامداران و شخصیت‌های اسلامی، پیامی بفرستد و آنان را به بیعت با خویش بخواند. به همین منظور، نامه‌ای به حاکم مدینه نوشت و در آن یادآور شد که برای من از حسین (علیه السلام) بیعت بگیر و اگر مخالفت نمود، او را به قتل برسان. حاکم این خبر را به امام حسین (علیه السلام) رسانید و جواب مطالبه نمود. امام حسین (علیه السلام)

چنین فرمود: «انا لله و انا اليه راجعون و علی الاسلام اذا بليت الامه يراع مثل» آنگاه که افرادی چون یزید، بر مسند حکومت اسلامی بنشینند، باید فاتحه اسلام را خواند.

امام حسین (علیه السلام) می دانست، اینکه که حکومت یزید را به رسمیت نشناخته است، اگر در مدینه بماند به قتلش می رسانند. لذا به امر پروردگار، شبانه و مخفی از مدینه به سوی مکه حرکت کرد.

امام حسین (علیه السلام) از همان شبی که از مدینه بیرون آمد، و در تمام مدتی که در مکه اقامت گزید، و در طول ره مکه به کربلا، تا هنگام شهادت، گاهی به اشاره، گاهی به اعلان می داشت که: مقصود من از حرکت، رسوا ساختن حکومت ضد اسلامی یزید و صراحت، برپا داشتن امر به معروف و نهی از منکر و ایستادگی در برابر ظلم و ستمگری است و جز حمایت قرآن و زنده داشتن دین محمد هدفی ندارم.

و این مأموریتی بود که خداوند به او واگذار ننموده بود، حتی اگر به کشته شدن خود و اصحاب و فرزندان و اسیری خانواده اش اتمام پذیرد. امام (علیه السلام) با علم امامت می دانست که آخر این سفر به شهادتش می انجامد، ولی او کسی نبود که در برابر دستور آسمانی و فرمان خدا برای جان خود ارزشی قائل باشد، یا از اسارت خانواده اش واهمه ای به دل راه دهد. او آن کسی بود که بلا را کرامت و شهادت را سعادت می پنداشت. (سلام ابدی خدا بر او باد).

پیش از آن که اندکی درباره کتاب مجالس حسینیّه سخن بگوییم، مناسب است که به اختصار، به شرح حال مؤلف دانشمند آن، مرحوم نظام‌العلماء بپردازیم.

نظام‌العلماء

میرزا محمد رفیع طباطبائی، ملقب به حاج نظام‌العلماء، فرزند ارشد میرزا علی اصغر استوفی^۱ در سال ۱۲۵۰ ق، در شهر تبریز، پا به عرصه وجود نهاد. تحصیلات خود را در حوزه تبریز آغاز نمود.

بعد از اتمام دروس سطح جهت تکمیل مبانی خود به نجف اشرف عزیمت نمود و در حضور اساتید بنام حوزه نجف به پرداخت وی پس از بازگشت به تبریز در زمره علمای معروف در آمد و مورد توجه عامه واقع شد. نظر به عشق وافر و علاقه زاید الوصفی که به اشاعه فرهنگ و کسب دانش داشته، همیشه محضرش مورد استفاده اهل علم بوده است. نظام‌العلماء بانی مسجد سیدالمحققین واقع در بازار صادقیه تبریز است که نخست سیدالمحققین،^۲ فرزند او در آنجا اقامه نماز می‌کرد و مدتی هم میرزا علی آقا هیئت در آنجا منبر می‌رفت.

۱. میرزا علی اصغر مردی، دانشمند و از رجال دوره فتحعلی شاه و محمد شاه و اوایل ناصرالدین شاه بوده و در دربار قاجار مقامی ارجمند داشته است.

۲. سید عبدالعلی دیبا ملقب به سیدالمحققین، تحصیلات مقدماتی و سطح را در تبریز به پایان رسانید و در کسوت روحانیت قرار گرفت. برای ادامه تحصیل عازم نجف اشرف گردید و از محضر علمای درجه اول بهره زیاد برد و سرانجام درجه اجتهاد گرفت و به تبریز بازگشت و در مسجدی که پدرش در بازار تبریز بنا نهاده بود، به اقامه نماز پرداخت. وی در دوره پنجم از طرف ایل شاهسون به وکالت مجلس انتخاب گردید. متعاقباً در ادوار ششم، هفتم، هشتم، نهم و دهم از همان‌جا به نمایندگی انتخاب گردید. سرانجام در سال ۱۳۱۸ در سن ۶۵ سالگی درگذشت.

نظام العلماء در دوران حیات خود مبادرت به تحریر کتب و رسالات عدیده در موضوع های مختلف نموده که متأسفانه به مرور زمان تعداد زیادی از آنها در دسترس نمی باشد. آنچه از تألیفات ایشان می توان نام برد، عبارتند از:

۱. ترجمه الادب فارسی در صرف و نحو ۲. تحفه الامثال
۳. لؤلؤة البحار ۴. حقیقت الامر در بیان مسئله لاجبر و لاتفویض
۵. رساله در علم عروض ۶. کنوز السعاده و رموز الشهاده ۷. مفتاح الکنوز در مرآئی و اسرار شهادت ۸. مصباح الانوار در توحید و بیان معاد جسمانی ۹. سر الشهاده ۱۰. مقالات نظامیه ۱۱. فتوحات نظامیه
۱۲. سفرنامه غروی ۱۳. تحفه حاقانیه در بیان حدود و حقوق سلطنت و رعیت ۱۴. انیس الادبا و سمیر السعدا ۱۵. کتاب حقوق و دول و ملل
۱۶. آداب الملوک ۱۷. سفرنامه رضوی ۱۸. مجمع الفضائل در ذکر مناقب و فضائل حضرت علی (علیه السلام) ۱۹. اربعین مختصر مشتمل به چهل حدیث مختصر ۲۰. اربعین مفصل مشتمل به چهل حدیث مفصل
۲۱. دیوان قصاید و اشعار عربی و فارسی در مدائح و مرآئی ۲۲. فوائد نظامیه ۲۳. لب الحساب ۲۴. حقوق نظامیه ۲۵. مجالس نظامیه
۲۶. وسیله الزائرین ۲۷. مجالس حسینیّه.

وفات نظام العلماء در سال ۱۳۲۷ ق پس از مراجعت از سفر مکه در سن ۷۷ سالگی در قریه نعمت آباد، دو فرسنگی تبریز، اتفاق افتاد و مدفنش در آرامگاه خانوادگی، در جوار حرم حضرت معصومه (علیها السلام) در قم می باشد.

مجالس حسینیّه و انگیزه تألیف آن

مؤلف، کتاب حاضر را در سن هفتاد و دو سالگی به عنوان توشه‌ای برای آخرت خود به رشته تحریر درآورده است. وی در بیان چگونگی تحریر این کتاب می‌نویسد: «در این حالت که دست از تمام وسایل کوتاه دیده و خود را غرق بحر گناه، به خاطر می‌رسید که پناه به در کریمی برم که هرگز شفاعت او رد نمی‌شود و دست توسل به دامن مبارک حضرت سیدالشهداء (علیه‌السلام) زنم، قلمی بردارم در مجالس چند از مطالب راجعه به شهادت آن حضرت بیان نمایم و برخی اسرار و نکات شهادت را به قدری که وقت و عمر وفا کند، بنویسم و این بضاعت مزجات را وسیله در گاه او نمایم که به حمدالله میدان شفاعت آن حضرت وسیع است و او به هر صفت گناهکاران امت، شفیع، هیچ خواهنده از این در ورود بی مقصود ... از خداوند مسئلت توفیق می‌نماید که در این حالت پیری و علیلی و ضعف قوی و پریشانی خاطر مرا به انجام مرام موفق فرماید، آنه قریب مجیب».

نکته دیگر در شکل‌گیری انگیزه مؤلف، عدم دسترسی عموم به کتابی موثق و صحیح به فارسی است. وی تلویحاً به نویسندگان، گویندگان و راویان که رعایت صداقت و راستگویی را در بیان حوادث زندگانی خونبار امام حسین (علیه‌السلام) نمی‌کنند، زبان به نقد گشوده و سخنوران کم اطلاع و ناآشنای را که عوام‌پروری می‌کنند، نکوهش می‌کند.

اهمیت و اعتبار علمی کتاب

اینک که به لطف الهی، کتاب مجالس حسینیّه در دسترس علاقمندان قرار می گیرد، توجه به چند نکته ضروری است:

اولاً: این کتاب آن چنان که مؤلف بزرگوار به آن اشاره کرده است، یک نگاه روایت گونه و گذرا به فرازهای اصلی حیات و مبارزات امام حسین (علیه السلام) می باشد، مؤلف تلاش کرده است که در اثنای روایت خویش، بر ابهامات و احیاناً غرض ورزی ها در نقل های تاریخی، نگاهی تحقیقی تر بیاندازد.

ثانیاً: مؤلف از منابع معتبر در حد امکان بهره برده و دقت کافی در ضبط روایات و نقل صحیح آنها نموده است. بحار الانوار، مناقب ابن شهر آشوب، مقاتل الطالیین ابوالفرج اصفهانی، مقتل ابی مخنف و اللهوف یا الملهوف سید بن طاووس از منابع و مأخذی هستند که مؤلف از آنها در چند جای کتاب خود یاد کرده است. جالب این که تمام این منابع، قدیمی و از مؤلفین بزرگ شیعه است.

نسخه های چاپ سنگی

مجالس حسینیّه دوبار چاپ سنگی شده است. چاپ دوم^۱ در جمادی الاخر سال هزار و سیصد و بیست و دو (۱۳۲۲) هـ ق با خط زیبای نستعلیق علی بن احمد معروف به نصرت الوزاره با سرمایه میرزا

۱. چاپ اول را، کاتب چاپ دوم، در مقدمه به آن اشاره نموده است.

محمدخان فتوحالملک در دارالطباعة حاجی احمد آقا در تبریز، در قطع رقعی، چاپ شده است.

روش تصحیح

نسخه مورد استفاده این کتاب، همان نسخه چاپ دوم می‌باشد. با در نظر گرفتن این که مؤلف در شیوه نگارش و رسم الخط، از سبک رایج زمان خود بهره برده، تغییرات زیر انجام شده است:

۱. جهت یکدست شدن با رسم الخط امروزی، به قرار ذیل است:

خیم‌ها = خیمه‌ها

جام‌ها = جامه‌ها

ترا = تو را

معویه = معاویه

اینمعنی = این معنی

بتست = به تست

و ...

۲. معنی لغات فارسی و عربی، ترجمه اشعار و احادیث، آیات و همچنین جای آیات در پاورقی آورده شده است.

۳. توضیح بعضی از مطالب در موضوعات مختلف در آخر کتاب، به صورت ملحقات نوشته شده است.

۴. تصحیح کلمات نادرست.

بار دیگر، خدای سبحان را سپاس می‌گزارم که بر این کمینه منت

نهاد، باشد که فیضی از این فیض عاید آید و مقریان آن را علم و معرفتی ارزانی گردد.

والحمد لله رب العالمین بما وقفنی لتحقيق
و طبع هذا الكتاب ذخراً و شرفاً لیوم الدین

احمد دنیانور

www.ketab.ir

روزشمار قیام کربلا

- ۱۵ رجب ۶۰ هجری: مرگ معاویه و نشستن یزید به جای او.
- ۲۸ رجب ۶۰ هجری: رسیدن نامه یزید به والی مدینه جهت بیعت گرفتن از امام حسین (علیه السلام).
- ۲۹ رجب ۶۰ هجری: هجرت امام حسین (علیه السلام) از مدینه همراه با اهل بیت و جمعی از بنی هاشم.
- ۳ شعبان ۶۰ هجری: ورود امام حسین (علیه السلام) به مکه.
- ۱۰ رمضان ۶۰ هجری: رسیدن نامه‌ای از کوفیان به دست امام حسین (علیه السلام).
- ۱۵ رمضان ۶۰ هجری: رسیدن هزاران نامه دعوت به دست امام حسین (علیه السلام).
- ۱۵ رمضان ۶۰ هجری: فرستادن مسلم بن عقیل به کوفه جهت بررسی اوضاع و احوال.
- ۵ شوال ۶۰ هجری: ورود مسلم بن عقیل به کوفه و استقبال مردم از وی.
- ۱۱ ذی القعدة ۶۰ هجری: نامه نوشتن مسلم بن عقیل به امام حسین (علیه السلام) و فراخوانی ایشان به کوفه.
- ۸ ذیحجه ۶۰ هجری: خروج مسلم بن عقیل در کوفه با چهار هزار نفر و پراکندگی آنان از دور مسلم.

- ۸ ذیحجه ۶۰ هجری: ایراد خطبه توسط امام حسین (علیه السلام) در مکه برای مردم، تبدیل نمودن حج را به عمره و خروج از مکه، همراه با ۸۲ نفر از افراد خانواده و یاران به طرف کوفه.
- ۸ ذیحجه ۶۰ هجری: دستگیری و شهادت هانی در کوفه.
- ۹ ذیحجه ۶۰ هجری: درگیری مسلم بن عقیل با کوفیان، سپس دستگیری او و شهادتش بر بام دارالاماره کوفه.
- ۹ ذیحجه ۶۰ هجری: برخورد امام حسین (علیه السلام) با حرّ و سپاه او در منزل «شراف».
- ۲ محرم ۶۱ هجری: ورود امام حسین (علیه السلام) به سرزمین کربلا و فرود آمدن در آنجا.
- ۳ محرم ۶۱ هجری: ورود عمر سعد به کربلا، همراه با چهار هزار نفر از سپاه کوفه و آغاز گفتگوی وی با امام برای وادار کردن آن حضرت به بیعت و تسلیم شدن.
- ۷ محرم ۶۱ هجری: رسیدن دستور از کوفه بر ممانعت سپاه امام از آب، مأوریت پانصد سوار دشمن بر شریعه فرات به فرماندهی عمرو بن حجاج.
- ۹ محرم ۶۱ هجری: ورود شمر با چهار هزار نفر به کربلا، همراه با نامه ابن زیاد به عمر سعد، مبنی بر جنگیدن با امام حسین (علیه السلام).
- ۱۰ محرم ۶۱ هجری: درگیری یاران امام حسین (علیه السلام) با سپاه کوفه، شهادت امام و اصحاب، غارت خیمه ها، فرستادن سر مطهر امام (علیه السلام) به کوفه توسط خولی لعین.